

K 346

OKT

R

6
TILEMANNI STELLÆ
Sigenensis.

METHODVS,
QVÆ IN CHOROGRAPHICA ET HISTORICA TOTI-
us Germaniæ Descriptione
observabitur.

ROSTOCHII 8.

Ex Officina Typographica
Iacobi Transylvani.

Anno M. D. XLVI.

TILEMANNI STELLAE
SIGENENSIS

METHODVS, QVÆ IN CHORO-
graphica & Historica totius Germaniæ
deſcriptione obſeruabitur.

Traſtatus omnis, qui ad Germaniæ locorumq;
& rerum in ipſa memorabilium ſitum hiſto-
riaſq; illuſtrandas ſuſceptus eſt, duplici modo inſti-
tuitur.

Primò enim uniuerſa Germania ſecundum ſua
um uerum ſitum; Chorographica deſcriptione in
certa tabula componetur, & ad uiuum, quantum ſi-
eri poteſt, exprimetur. Hanc rationem per longitu-
dinem latitudinemq; locorum, item per angulos po-
ſitionis uel inclinationem in horizonte, & per diſtā-
tias itinerarias, proſequemur.

Deinde addentur Commentarij, qui ſitum
Germaniæ & res ipſius ſcitu digniores compendio-
ſa quadam tractatione declarabunt.

Apparatus & diſpoſitio Char-
tæ Chorographiæ de Germania.

I Charta ad Chorographiam Germaniæ aſumptæ
tantam habebit amplitudinem areæ, ut omnia loca
liberè & diſtinctè imponantur, ne immodica figura-
rum

um & nominum densitas ac spaciorum angustia le-
ctori fastidium pariant, ac sincerum intellectum
turbent.

I I Deinde distinguetur in gradus & scrupula
prima longitudinis & latitudinis, quorum auxilio
singula loca Tabula inferentur, ac plurimorum loco-
rum, præsertim in Saxonia & alibi, distantie ab oc-
cidente, & polorum elevationes emendabuntur,
quas ipse examinaui, præcipue uero in locis Septen-
trionalibus, ubi pleraq; sunt falsa, quod frequentis-
sime expertus sum. Vsurpabuntur & hoc loco alie
rationes Geographicae, quarum prima per positionis
seu inclinationis in Horizonte angulos, rem absoluit.
Altera, ut uerum locorum situm præstet, per uento-
rum regiones certis spacijs distributas progreditur.
Tertia, per distantias itinerarias officium suum facit.

I I I Tercio, Terminis quos habebunt quatuor
lateralia Germaniæ erunt, uersus orientem, Regius
mons Prussie, & Vicina Austriæ, uersus meridiem
Venetiæ & Tridentum, ad occasum, Caletus portus,
ad septentrionem Coldinga in Cimbrica Chersoneso,
& Hafnia Daniæ metropolis.

I I I I Quarto, imponentur Vrbes, Oppida, Vi-
ci, Arces, Castella, Monasteria, Item & pagi qua-
dam insigniori historia celebres, & singula suis cer-
tis signis inter sese diligenter discernentur, ut alterū
præ altero facile cognoscatur. Habebunt, & Vrbes
Imperij

Imperij liberae suas peculiares notas, similiter & Comitatus & Episcopatus. Item & oppida sub Anze foedere comprehensa.

V Quinto, montanorum & fluniorum diligens descriptio elaborabitur, nec non & insigniores syluae exprimentur, & loca, ubi Thermae sunt & Metallorum fodinae, suis proprijs characteribus innotescant.

VI Sexto, maiores partes uel regiones Germaniae in ambitu suo maioribus signis uel punctis discernentur, & singularum situs expresse demonstrabitur. Ad eundem modum & ipsarum Prouinciae, Regna, Ducatus, Marchionatus, Comitatus, Prouinciales & alij: Item & Dioeceses suis certis minoribusq; notis tanquam limitibus circumscribentur, & inter sese distinguantur.

VII Septimo, omnibus illustrioribus regionibus & locis, quae sub Imperij ordinibus continentur, sua arma uel insignia appingentur, idq; honoris, utilitatis, & ornatus causa fiet.

VIII Octauo & ultimo, addetur & schala diuersorum miliarium, per quam singulorum locorum in quacumq; itinerariarum distantiarum specie intercedo cognoscetur.

Talis erit descriptio Germaniae uniuersali tabula comprehensa, quae praeter plurimas & maximas utilitates hanc quoq; habebit, ut totius Prouinciae situs

uno intuitu comprehendatur, & memoriae impris-
matur. Ceterum singulae maiores Germaniae regia-
ones, in suis particularibus tabulis seorsim edentur,
quae fortasse interdum continebunt ea, quae uniuer-
salis tabula capere non potuit, & in commentarijs
usum habebunt. Nam ibidem singularum enarratio-
nibus & historijs sui peculiares typi Chorographici
praeponentur, ut unum ex altero lucem sumat, &
lectoris intellectum mutua opera iuuent.

*Ordo commentariorum de situ &
celebrioribus Historijs Germaniae.*

Tota materia de origine, antiquitate, situ, locis,
& populis Germaniae, noue libris comprehendetur
I Primus continebit dedicationem, praefationem
ad lectorem, commendationem operis ab ipsius am-
plitudine & difficultate, à laboribus, periculis, &
sumptibus, quae in ipso colligendo & eo usq; perdu-
cendo perpeffus sum, & impendi.

Deinde diluet crimina, quae huic professioni ab
indoctis & nasutulis plerunq; obijciuntur. Postea
illustribus testimonijs declarabit utilitatem & laudem
doctrinae Geographicae & praesertim huius operis,
quem fructum studiosus lector & amator historia-
rum inde percipere possit. Similiter quod locorum
cognitio ad historiarum lectionem extreme sit neces-
saria.

Deinde

Deinde ex ordine recitabit omnes scriptores Germania, tam antiquos, quam recentes, quacunq; lingua hi scripserint, & ostendet, quid quilibet boni in hac materia præstiterit, quidue neglexerit, unde horum uel certitudo, uel errores orti sint, quid de singulis existimandum, & quatum fidei cuilibet sit tribuendum.

Porro cum in materia, cuius ueritas in dubium uocatur, quædam sint, in quibus manifesti errores depræhendantur, quædam etiam ita uersentur in dubio, ut de ipsis plures & uariæ sententiæ probabiliter proferri possint.

Iam quod ad errores attinet, quales sunt, de Sueuo flumio & de tota fere Saxonia, atq; littore Baltico ac multis alijs Germaniæ partibus, hi pro mea uirili candidè & modestè ostendentur, quod absq; ullius contumelia fiet, haud enim quisquam est in illo ordine, cui licet omnino exilem operam præstiterit, non sua laus & gratia debeantur.

Bonus interdum dormitat Homerus, & humanè est errare, neq; ego nullos errores, etiamsi summa diligentia ipsos euitem, polliceri possum. Prodest autem uerū discernere à falso, & nosse errata, quæ circa communis utilitatis hac in re ratio habebitur, neq; cuiusquam dignitas & autoritas uiolabuntur. In diuersis uero de una re sentiētijs uel doctissimorū uel plurium, uel magis probabilem opinionē sequar: hoc in loco experientia mea aliquid proderit. Dea
hinc

hinc idem liber rationem, quam ueteres in constituendis & promouendis limitibus obseruauerunt, exponet. Tandem de itinerarijs distantijs, ac earundem uarietate & discrimine, mentionem faciet.

I I Secundus liber proponet Generalia de Germania, de ipsius prima origine, de antiquitate, de situ, de amplitudine regionis, de omnibus appellationibus quibus antiqui scriptores in ipsa illustranda sunt usi, quibusq; adhuc hodie omnes gentes in tota Europa utuntur, quando Germaniæ eiusq; incolarum meminerunt, omnium horum uocabulorum rationem, quantum fieri potest, etiam patefaciet. Deinde primos ipsius cultores significabit. Item & edocebit, quæ Coloniz, ex Germanico solo procreate, exterarum Pro- uincias inuasert, & quas Orbis partes affligerint & uastauerint, qui populi alienigenæ intra Germanicos limites sese ingesserint, & ueteres Colonos Germanos ex suis autis sedibus propulsauerint & profligauerint. Item qui Germani & quomodo soliti intra sua septa mutauerint. Deinde antiqui limites Germaniæ describentur. Videlicet, quousq; Maiorum memoria puenire potest, & quatenus omnes fide dignæ Historiæ hisce de rebus testificari possunt, ac quomodo fines Germaniæ ab una parte occupati & coarctati, uicissim ab alio latere amplificati & propagati fuerint. Hoc etiam in loco hodierni limites Germaniæ uerè demonstrabuntur, quicumq; illi sint, & quo pacto ad quatuor Mundi plagas sese extendant.

Demum

Denum de Germanicarum appellationum, quæ ad
loca spectant, uarietate, terminatione, & etymolo-
gia aliquid dicetur. Cum & huius rei notitia ad in-
stitutum hoc non parum proffit. In hanc tractationē
Germanica, Gallica, & Vandalica seu Slaui-
ca uocula coincident. Nam Gallia Belgica, ab antiquissi-
ma memoria cecit in ius Germanicum, & Slauorū
regiones etiam ab illis ipsis Germanis antè aliquot
secula sunt occupatæ.

II I. Quoniam autem regionum diuisio, secun-
dum dignitatum, officiorumq; gradus, à maioribus
nostris instituta est in Imperio, hæc appellationes
adhuc hodiè suis in rebus hærent. Quales sunt, Im-
perium, Regnum, Electoratus, Ducatus, Marchio-
natus, Comitatus, Prouincialis & Communis. Item
& Diœcesis, necesse erit, ut harum dignitatum offi-
ciorumq; initia, causæ & proprietates enarrentur,
quod rebus Germanicis non parum utilitatis afferet,
hunc laborem tertius liber suscipiet, qui & per hanc
occasionem de Reipub. Germaniæ seu totius Imperij
Magistratibus & ordinibus plura tradet.

II I I. Quartus liber ad particularem Germa-
niæ explicationem accedet, & primò Germaniam,
suis limitibus definitam, in tres partes diuidet, VZ,
in Superiorem, Inferiorem uel Belgicam, & Saxoni-
cam. Hæc distributio & necessaria est & bene con-
ueniens. Nam Saxonia ad Belgicum referri non po-
test, propter suam amplitudinem, & situs ac locorū

A 5

diuersi

diuersitatem. Foret enim ista distinctio in cōcinnā,
Si Gallia Belgica & Saxonia pro una portione Germa-
niæ sumptæ cum superiori tanquam altera parte
conferretur. Cum ille magnitudine sua hanc nimium
excedant. Quamobrem non absq; ratione has tres
partes constituet. Deinde his ita determinatis Germa-
niæ Superioris enarrationem suscipiet. Hæc ab
inferiore per Mosellam discernitur, & uersus Saxo-
niam limites habet iugum uel Summum Moguntie,
montem auium, quem accolæ Vogelsberck uocant,
solum Semanam uel Thuringiacam, Sudetos mon-
tes, uel latus Bohemiæ arctoum, & tractum Car-
pathi.

V Quintum Volumen Germaniam Inferiorem
explicabit: hanc aliàs Galliam Belgicam, aliàs Aus-
trasiā, sæpe etiam regnum Lotharij appellant.
Cæterum hanc à Saxonia Rhenus, à superi Germa-
nia Mosella dirimunt.

VI In sexto libro loca Saxoniæ describentur: hæc
bebit autem hæc limites, ab occasu Rhenū, à Meri-
die montem Melibocum, uel mōtana Hassiæ, hoc est
Summum Moguntinum, Vogelsbergi dorsum, solum
Semana uel Thuringiacam, & Sudetos uel Bo-
hemie montes, qui Silesiæ incumbunt. Item & iuga
Carpathi, ab ortu Vistulam, & Sarmatiam Euro-
pæam, quæ hodiè Polonia dicitur, à Septentrione
Mare Balthicum, seu orientale, & Oceanum magnū
Germanicum, quem aliàs mare occidentale nominat.

Montes

V I I. Montanorum, montium Separationem
magnarum & celebrium Sylvarum historiam liber
Septimus continebit. Hoc loco ostendentur omnia,
quæcunq; in his rebus admiratione quapiam digna
existimantur, & recensentur loca, quæ Metalla
& similia producant.

V I I I. Octauus liber fluminiarum enarrationem
absoluet: obseruabitur autem hic modus, ut singulo-
rum celebrium fluminiarum fontes, tractus, flexus, al-
luuiones, & aliorum cum his coniunctiones, ac demum
illorum ostia & in maria exonerationes ostendantur.
Idem in singulis minoribus fluminibus obseruabitur.
ita manifestum erit, quomodo & ex quibus fontibus
& aquarum affluxibus, quodlibet grandius flumen
accrescat & augeatur. In eodem libro & lacuum
insigniorum uel Stagnorum, item & Thermarum
historiæ comprehenduntur, Vbi etiam aquæ mirabi-
liores, quas habet Germania, similiter & Insulæ,
quæ Germanico littori adiacent, recensentur.

I X. Nonus & ultimus liber singularum gen-
tium tam antiquarum, quam earum, quæ nostra æta-
te Germanias colunt, origines, initia, antiquitates,
nomina, transmigrationes, regiones, & loca com-
plectetur. Hic etiam tradet, ubi locorum antiquæ
gentes, quarum Historiæ digniores mentionem faci-
unt, commorata sint, & qui populi nostro tempore
easdem regiones obtineant. Caterum in hoc toto tra-
ctatu istiusmodi ratio obseruabitur, Vt singulorum
regionum

Regnorum, Ducatum, Marchionatum, Comitatum
Prouincialium, & aliorum, Item Dioecesium, Vr-
bium, Oppidorum, Vicorum, Arcium, Monasterio-
rum, & celebrium Pagorum principia, Vetustates,
Limites, locaq; subiecta, Foundationes, Amplificatio-
nes, Mutationes, Deuastationes, & restaurationes
enarrentur. Ac singule prouinciæ, uel distincta terri-
toria et Dioeceses, seorsim per sua peculiaria loca, an-
tiquo iure illis subiecta, recensentur. Similiter &
singulis locis, ubicunq; fieri potest, appellationes,
Hebraicæ, Græcæ, Latine, Germanicæ, Slaui-
cæ, & Gallicæ, præsertim in Belgico & Vasto regno adden-
tur, ac nihil, quod ad rerum gestarum cognitionem
aliquid lucis afferre poterit, hic omittetur. Singu-
lis etiam partibus & maioribus Germaniæ regionibus
sue particulares tabulæ Chorographice præpo-
nentur, quæ plus continebunt, quam in Vniuersali
Charta exprimi potuit, ut supra dictum est, inter
quas etiam erunt Liuania & Transyluania, quæ
in maiori Charta propter situs sui disconuenientiam
describi non potuerunt, neq; ab huius operis digni-
tate & ratione alienum erit, si singulis regionibus
sua signa coelestia, quibus ab Astrologis subiiciuntur,
sueq; stelle uerticales attribuuntur. Potest etiam fi-
eri, ut quando ipsa tractatio in materiam inciderit,
forma hæc uel mutetur uel materia uberior, et pecu-
liari tractatu digna interdum sese offerat. Demum
& patronorum adiutorumq; nomina uel singulari
Catalogo

Catalogo expressa, uel per occasionem passim in opere dispersa adijciuntur, quod honoris causa fiet, ut debita praestetur gratitudo ijs, qui de toto opere optime sunt meriti, & digni, quibus perpetuas gratias agant omnes, ad quos aliquis huius nostri laboris usus perueniet.

APPENDIX.

Ad huius operis dignam absolutionem non inepte addi possunt auctarij loco sequentes materiae.

I. Historia armorum omnium ordinum & nobilitatis totius Imperij, quae totam de ipsis doctrinam continebit, & rationem, initium, antiquitatem, significationem, formationem, examen et splendorem ipsorum ostendet. Postea omnium Imperatorum, Regum, Principum, Nobilium & Urbium arma, quaecumq; ab initio mundi ad haec usq; tempora inueniri & haberi possunt, pulcherrime depicta ex ordine sequentur, hic liber non parum utilitatis secum afferet.

II Catalogus nominum propriorum Germanicorum, tam antiquorum, quam eorum, quae iam sunt in usu, factus & digestus secundum ordinem Alphabeti, in quo ipsorum etymologiae secundum suum uerum sensum, quantum possibile fuerit, explicabuntur, & cum Graecis conferentur. Nam ad horum similitudinem quam proxime accedunt.

III Prouerbia Germanica secundum ordinem Alphabeti

Alphabeticum enarrata, hæc etiam cum sui simili-
bus Græcis, Latinis, Gallicis, & Italicis compara-
buntur, ut intellectus ipsorum facilior & illustrior
reddatur.

I I I I. Collectio omnium appellationum He-
braicarum, Græcarum, Latinarum & Gallicarum
quæ cum certis quibusdam uocabulis Germanicis
cōsonare, & unum ab altero descendisse, & forma-
ta esse uidentur. Hinc quædam linguarum cōmunio
& affinitas demonstrabuntur. Hanc Methodum &
rationem describendæ Germaniæ & si meo iudicio
non inconuenientem neq; inelegantem fore existi-
mem, tamen tanta est, ut me huic oneri suscipiendo
ferendoq; minimè parem agnoscam, ac certè ipsius
digna tractatio omnium principum & excellentium
Virorum fauorem, Studium & operam requirit.

Si Deo Opt: Max: placuerit, ut obseruationes, quas
hucusq; non infelicitè produxi & auxi, perficiā,
tantum præstabo, quantum ipse dederit iuueritq;:
Nec dubito quin omnes homines Sapientes & boni
uiri cum conatu meo fauorem operamq; suam sint
coniuncturi, quos etiā summopere peto, ut uel meli-
orem formam seu dispositionem ostendant. Vel hanc
liberrimè emendent augeantq;, & communi patriæ
debitum officium honoremq; præstent, cuius certè
maxima dignitas est & amplitudo, quæ omnium
scriptis encomijsq; celebranda sunt.

Deus

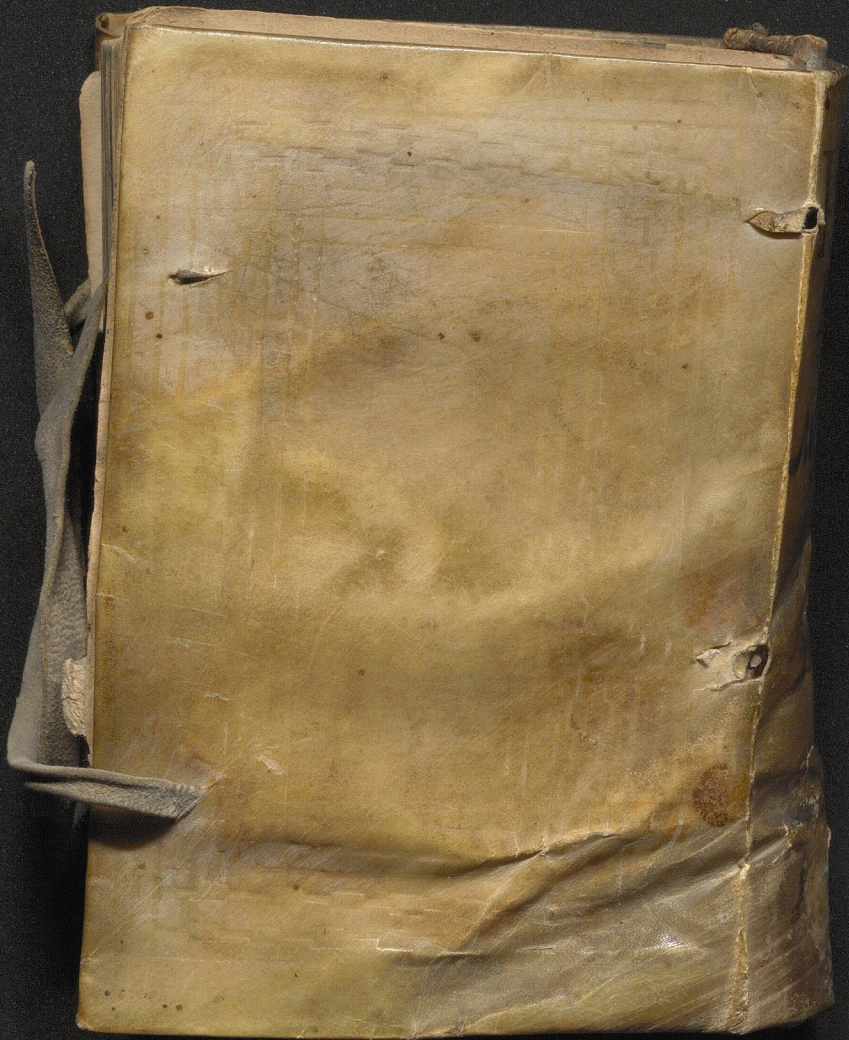
Deus Opt: Max: per suam infinitam boni-
tatem, Misericordiam, & peculiare auxilium diui-
num clementissime faxit, ut quod hactenus maximis
laboribus, periculis, & sumptibus est inchoatum
& congestum, Id porro ipsius benigna gubernati-
one auctum & absolutum ad ipsius gloriam, Eccle-
siae & Reipub. honorem & utilitatem feliciter &
digne prodeat.

FINIS.

VD16 ✓
PICA

X

TILEMANNI STELLÆ
Sigenensis.

METHODVS,
QVÆ IN CHOROGRA-
PHICA ET HISTORICA TOTI-
us Germaniæ Descriptione
observabitur.

